

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація. У статті наголошено, що реалізація права інтелектуальної власності та його захист є одним із основних напрямів державної політики України з питань національної безпеки. Аналізується стан кримінально-правового запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні бажано кращого, тому виникла необхідність у вивченні досвіду країн Європи з метою вдосконалення чинного законодавства з даного питання. Розглядається досвід європейських країн щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності, зокрема, аналізується законодавство Франції, Швейцарії, Польщі, Італії.

Звертається увага на боротьбу з інтернет-піратством та розробку більш ефективних засобів боротьби зі злочинністю у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано основні заходи з розширення боротьби з контрафактною продукцією, серед яких можна виокремити такі: розробка національного плану та митного адміністрування, а також посилення митної організації з боротьби із організованою злочинністю у сфері ІВ; координація та співпраця щодо дій, спрямованих на правосвідомість громадськості, а також контроль за туристами та споживачами; вжиття заходів щодо більш точної оцінки збитків прокурорами; створення мережі експертів з надання допомоги щодо реалізації компаніями їх прав на захист інтелектуальної власності.

Звернено увагу на існування жорсткої системи покарань за вчинення правопорушень у зазначеній сфері, яка відображається не тільки у великих штрафних санкціях, але і у великому терміні позбавлення волі. Підсумовано, що обґрунтованим є необхідність використання позитивного досвіду країн Європи щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні.

З урахування зазначеного можна визначити, що потрібно посилити адміністративні та кримінальні санкції за вчинення протиправних дій у сфері інтелектуальної власності, як стримуючих факторів.

Ключові слова: інтелектуальна власність, законодавчі акти, злочинність, протидія, піратство, європейський досвід, запобігання.

Постановка проблеми. Суспільство створює умови для розвитку науки, культури і техніки, а вагомим чинником для реалізації цих умов є правові засади. Так, ст. 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [9, с. 542].

Реалізація права інтелектуальної власності та його захист є одним із основних напрямів державної політики України з питань національної безпеки, визначених Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р. Окрім цього, в Україні для належного захисту права інтелектуальної власності створено законодавчу базу, низку

законів про інтелектуальну, творчу діяльність та інші підзаконні акти. Однак сама система охорони права інтелектуальної власності не позбавлена низки істотних недоліків, суперечливих положень, окремих неузгодженостей та прогалин. Тому одним із фундаментальних способів захисту права інтелектуальної власності є кримінально-правовий.

Варто зазначити, що стан кримінально-правового запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні бажано кращого, тому виникла необхідність у вивченні досвіду країн Європи з метою вдосконалення чинного законодавства з даного питання.

Стан дослідження. Серед вітчизняних науковців, які досліджують проблеми інтелектуальної власності, можна назвати таких: О. Новіков, О. Чернишова, О. Токарчук, Л. Романадзе, В. Гулкевич, Н. Гуторова, В. Жаров, А. Коваль, С. Лихова, В. Мельник тощо.

Попри чималу кількість наукових праць і розробок у сфері охорони прав інтелектуальної власності, досвід країн Європи у запобіганні злочинності у сфері інтелектуальної власності є досі недостатньо вивченим.

Мета дослідження – вивчення позитивного досвіду країн Європи у запобіганні злочинності у сфері інтелектуальної власності та пошук напрямів удосконалення системи заходів профілактики цього виду злочинності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. В першу чергу потрібно звернути увагу на досвід Швейцарії у запобіганні злочинності у сфері інтелектуальної власності. У цій країні створене відомство, яке відповідає за усі питання, що стосуються інтелектуальної власності, а саме Швейцарський федеральний інститут інтелектуальної власності (далі – Інститут) [4].

Цей Інститут здійснює управління діяльністю Координаційного центру з питань боротьби з контрафакцією і піратством, які підтримують зв'язки з громадськістю, а також обслуговує веб-сайти Швейцарської комісії по боротьбі з контрафакцією і піратством. У 2005 р. Інститутом і Національним комітетом Міжнародної торгової палати була заснована Комісія по боротьбі з контрафакцією, до складу якої входять представники зацікавлених галузей промисловості та відповідних органів державної влади.

У 2007 р. Комісія по боротьбі із контрафакцією була реорганізована в Асоціацію «Зупинити піратство». Завданням Асоціації є розрахована на тривалий період боротьба проти контрафакції і піратства за допомогою підвищення рівня інформованості, вдосконалення форм координації між державним і приватним секторами, а також координація у межах цих секторів.

Державний сектор Асоціації «Зупинити піратство» представлений такими структурами: Швейцарська федеральна митна адміністрація, Федеральна служба поліції, Федеральна служба у справах споживачів, Федеральний департамент закор-

донних справ, Федеральна служба сільського господарства, Федеральна служба метрології, Державний секретаріат економіки, Швейцарське агентство терапевтичної продукції, Інститут по боротьбі з економічною злочинністю та іншими. Приватний сектор Асоціації об'єднує понад 40 учасників, серед яких окремі фірми, торгові і промислові об'єднання та громадські організації [7].

Швейцарія здійснює активну боротьбу з контрафакцією та піратством і є прихильницею ефективного забезпечення захисту прав за такими напрямками: на національному рівні вдосконалюються форми координації між промисловістю та урядом, інформується суспільство щодо існуючої проблеми і зміцнюється чинне законодавство. На міжнародному рівні Швейцарія сприяє розробці більш ефективних засобів боротьби зі злочинністю у сфері інтелектуальної власності у рамках двосторонніх відносин і міжнародних організацій, а також бере участь у програмах сфери технічної співпраці.

В останні роки проблема контрафакції і піратства у Швейцарії набула актуального значення, тому з метою послаблення негативних наслідків існуючої проблеми урядом було прийнято рішення про необхідність подальшого вдосконалення механізмів забезпечення захисту прав у сфері інтелектуальної власності, а також прикордонних заходів. Зазначеної мети досягають шляхом посилення заходів щодо вилучення піратської продукції з обігу під час перетинання кордону. Правовласники мають право запитувати зразки затриманих товарів із метою встановлення того факту, що вони є дійсно піратськими [6, с. 71].

Крім того, у Швейцарії передбачена спрощена процедура знищення незаконного товару з метою недопущення недобросовісної фінансової вигоди та уникнення потенційно дорогого процесу судового розгляду. З цього приводу у рамках перегляду патентного законодавства було запропоновано внести відповідні зміни щодо заборони ввезення, вивезення та транзиту виготовлених з комерційною метою товарів, які ніби то використовуються в особистих цілях.

Власники інтелектуальних прав мають можливість заборонити імпорт, експорт і транзит, що відбувається з порушенням, з подальшим утриманням цих товарів на митниці. У сусідніх країнах, таких як Франція і Італія, приватний імпорт підроблених був заборонений на деякий час і карється високими штрафами. Крім того, про існування у Франції жорсткої системи покарань за вчинення правопорушень у зазначеній сфері, яка відображається не тільки у значних штрафних санкціях, але і у значному терміні позбавлення волі [5, с. 32–34].

Цікавим є досвід Франції щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності. У вересні 2009 р. у Франції схвалено закон, спрямований на боротьбу з інтернет-піратством, що дозволяє відключати мережу Інтернет після трьох попереджень.

Спеціально створене державне агентство в разі першого порушення посилає користувачеві попередження по електронній пошті, потім – офіційне повідомлення про порушення, на третій раз може відключити його від мережі Інтернет. У рамках проекту французького законодавства «Творчість та Законодавство про Інтернет» у 2010 р. було створено Федеральне агентство – Вищий орган сприяння охороні та розповсюдженню творів в Інтернеті (High Authority for the Distribution of Works and the Protection of Rights on the Internet) – HADOPI, яке розсилає попередження підозрюваним у порушенні прав ІВ та керує

відключенням громадян від мережі після трьох подібних попереджень. Відповідно до законодавства будь-який користувач мережею Інтернет, який не зможе довести HADOPI свою невинуватість у справах про порушення копірайта автоматично буде вважатися винним і може бути від'єднаний від мережі Інтернету строком на один рік [2].

Подібний закон діє в Південній Кореї та Великобританії. В Ірландії користувачів файлообмінних мереж, які порушують авторські права, відключають від мережі Інтернет. У США подібне порушення карається штрафом. Так, суд в американському штаті Массачусетс примусив студента Бостонського університету Джоела Тененбаума виплатити \$ 675 тисяч доларів США низці звукозаписних компаній за незаконне скачування з Інтернету і поширення 30 пісень. Крім того, Національна Асамблея Франції схвалила законопроект LOPPSI2, під егідою якого уряд має намір створити єдиний чорний список адрес небажаних ресурсів, які зобов'язані будуть застосувати у своїх мережах всі французькі інтернет-провайдери [1].

У зв'язку з тим, що Франція є особливо схильною до імпорту контрафактних товарів (тим самим і до правопорушень у сфері інтелектуальної власності), міністром економіки та фінансів країни було виділено основні заходи з розширення боротьби з контрафактною продукцією: розробка національного плану та митного адміністрування, а також посилення митної організації з боротьби з організованою злочинністю у сфері інтелектуальної власності; координація та співпраця щодо дій, спрямованих на правосвідомість громадськості, а також контроль за туристами та споживачами; вжиття заходів щодо більш точної оцінки збитків прокурорами; створення мережі експертів з надання допомоги щодо реалізації компаніями їх прав на захист інтелектуальної власності [5, с. 32–34]. Впровадження таких заходів боротьби з контрафактною продукцією в Україні є доцільним і потребує подальшого наукового обґрунтування.

Розглядаючи досвід запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності Польщі, можна стверджувати про існування у цій державі більш жорсткого законодавства. Так, отримуючи повідомлення про використання піратського програмного забезпечення, співробітники міліції негайно виїжджають до порушника. Крім того, представники музичної індустрії, у тому числі, Фонд збереження аудіовізуальної власності (FOTA) та BSA, проводять постійні семінари та тренінги для підвищення обізнаності співробітників поліції, прокуратури, митниці. Як і в вищезазначених країнах, правоохоронці Польщі проводять активну боротьбу з продажем піратських оптичних дисків шляхом проведення частих рейдів на ринках, базарах і на кордоні.

Значний внесок у боротьбу зі злочинністю у сфері інтелектуальної власності внесли прийняті у 2010 р. поправки до податкового законодавства, які розширюють повноваження податкових органів Польщі з виявлення, припинення і попередження правопорушників і правопорушень у зазначеній сфері. Це також стало можливо завдяки співпраці з BSA, який надав допомогу у підготовці податкових інспекторів.

Поруч із позитивними змінами у Польщі помітні і негативні явища [8]: відсутність у Кримінальному кодексі Польщі складу злочину щодо інтернет-піратства; відсутність спеціальних прокурорів (які мають спеціальні знання у сфері інтелектуальної

власності); відсутність регулярного моніторингу правоохоронними органами дистриб'юторів контрафактних та піратських товарів; відсутність спеціалізованого суду з питань, що стосуються авторського права, товарних знаків і патентів.

В Італії також діє спеціальний підрозділ – Поліція поштових та інших повідомлень, що знаходиться у складі Державної поліції і виконує функції щодо припинення використання комунікаційних мереж та технологій із метою скоєння правопорушення, а також веде боротьбу із порушенням авторських прав, здійснює захист об'єктів інтелектуальної власності. Зазначений підрозділ діє на всій території Італії через 19 регіональних відділень і 77 дільниць. Окрім підрозділу Державної поліції, в Італії боротьбу з підробленими товарними знаками та інтелектуальним піратством здійснює Фінансова поліція, у склад якої входить підрозділ боротьби з кіберзлочинами [3].

Особливим для Італії є те, що порушенням авторських прав може бути розміщення в мережі Інтернет книг, фільмів або музичних файлів, доступ до яких є безкоштовним або за помірну плату без наклейки (марки) Італійської спілки авторів та видавців (SIAE). До повноважень Спілки входить також проведення розвідки, збору даних та аудиту з метою виявлення правопорушень.

Ще у 2010 р. SIAE і Митне агентство Італії підписали протокол про співпрацю, метою якого є боротьба з ухилянням від сплати авторської винагороди за копіювання виробниками та імпортерами обладнання для запису і чистих носіїв інформації, а також координація спільних дій по перекриттю нелегальних каналів ввезення в країну такого обладнання. Згідно з умовами протоколу, обидві сторони будуть обмінюватися інформацією, що дозволить SIAE мати дані про обсяги імпорту обладнання для запису і носіїв і звіряти ці дані з обсягами авторських відрахувань, а Митному агентству – отримувати відомості щодо «ризикованих» і «підозрілих» імпортерів операцій.

У рамках ЄС об'єм контрафактної продукції за галузями складає: – від 5 до 10% (виробництво і реалізація автомобільних запчастин); – 10% (продаж музичних, CD і аудіокасет); – 16% (продаж кінофільмів на відеокасетах і DVD); – 22% (виробництво і продаж одягу і взуття) [10].

У травні 2011 р. європейська комісія оприлюднила свій новий проект захисту прав інтелектуальної власності, який містить положення щодо співпраці провайдерів послуг доступу до глобальної мережі з правоохоронними органами. Така співпраця повинна реалізовуватися шляхом використання інформації (матеріалів) провайдерів стосовно сайтів, які сприяють розповсюдженню товарів, вироблених із порушенням прав інтелектуальної власності.

Висновки. Обґрунтованим є необхідність використання позитивного досвіду країн Європи щодо запобігання злочинності у сфері інтелектуальної власності в Україні. З урахування зазначеного можна визначити, що потрібно посилити адміністративні та кримінальні санкції за вчинення протиправних дій у сфері інтелектуальної власності, як стримуючих факторів.

Література:

- 17 may 2011 year URL: <http://arstechnica.com/techpolicy/news/2011/05/> (дата звернення 12.07.2019).
- How to stop counterfeiting from being a profitable activity. URL: www.buildingipvalue.com/05_EU/230_232.htm (дата звернення 12.07.2019).
- International Intellectual Property Alliance (IIPA) : Special 301 report on copyright protection and enforcement URL: http://www.iipa.com/2011_SPEC301_TOC.htm (дата звернення 12.07.2019).
- USAID Programs in Kyrgyzstan in 2010. URL: <http://centralasia.usaid.gov> (дата звернення 12.07.2019).
- Бочарова Н. Державно-приватне партнерство у сфері захисту прав інтелектуальної власності: сучасний досвід. *Інтелектуальна власність*. 2011. № 10. С. 32–34.
- Волощук А.М., Ярмачі Х.П., Чернишова О.О. Діяльність органів внутрішніх справ щодо протидії правопорушенням у сфері інтелектуальної власності : монографія. Одеса : Одес. держ. ун-т внутр. справ, 2013. 175 с.
- Деятельность Швейцарии : борьба с контрафакцией и пиратством, и совершенствование форм обеспечения защиты прав интеллектуальной собственности. URL: <http://www.ige.ch/E/institut/i10.shtml> (дата звернення 12.07.2019).
- Интернет-пиратство – это один из видов нарушений прав интеллектуальной собственности. URL: <http://www.zakon.kz/170654-internetpiratstvo-jeto-odin-iz-vidov.html> (дата звернення 12.07.2019).
- Конституція України. Науково-практичний коментар / ред. кол.: В. Тацій, О. Петришин, Ю. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав, наук України. Х. : Право, 2011. 1128 с.
- Краткие новости о деятельности иностранных авторских обществ (по материалам зарубежной прессы). Вестник Департамента международных связей. 2010. № 43 (январь). URL: <http://www.rao.ru>. (дата звернення 12.07.2019).

Kostyuk V. The experience of European countries in preventing crime in the field of intellectual property

Summary. The article emphasizes that the realization of intellectual property rights and their protection is one of the main directions of the state policy of Ukraine on national security issues.

The analysis of the state of criminal prevention of crime in the field of intellectual property in Ukraine deserves better, therefore there is a need to study the experience of European countries in order to improve the current legislation on this issue. The experience of European countries in preventing crime in the field of intellectual property is examined, in particular, the legislation of France, Switzerland, Poland, Italy is analyzed.

Attention is paid to the fight against internet piracy and the development of more effective means of combating crime in the field of intellectual property. The main measures for expanding the fight against counterfeit products are analyzed, among which are the following: development of a national plan and customs administration, as well as strengthening of the customs organization in the fight against organized crime in the field of IP; coordination and cooperation on actions aimed at raising public awareness, as well as controlling tourists and consumers; taking measures to more accurately assess damages by prosecutors; setting up a network of experts to help companies realize their intellectual property rights.

Attention is drawn to the existence of a rigid system of penalties for committing offenses in this area, which is reflected not only in large penalties but also in a large term of imprisonment. It is concluded that the necessity to use the positive experience of European countries on preventing crime in the field of intellectual property in Ukraine is justified. In view of the above, it can be determined that administrative and criminal sanctions should be strengthened for committing unlawful acts in the field of intellectual property as deterrents.

Key words: intellectual property, legislation, crime, counteraction, piracy, European experience, prevention.